№ 108 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 16 **1897** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 16 № 108

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւն բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խօսքանիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դեռ շատ պէտք է սպասել. Գրական դաշնակցութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մատենագրութիւն. Նամակ Ծաղկաձորից. Նամակ Գօրուց. Նամակ Մեղրիից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Լուրեր Կ. Պօլսից. Յունաստան. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մէլիքի աղջիկը.

ԴԵՌ ՇԱՏ ՊԷՏՔ Է ՍՊԱՍԵԼ

—

Սկզբնական հաշտութիւնը, վերջապէս, կնքվեց Թիւրքիայի և Յունաստանի մէջ: Սակայն դրանից չը պէտք է հետևեցնել թէ գործերի անորոշ դրութիւնը Արևելքում շուտով կը պարզվի: Ստորագրված են միայն հաշտութեան սկզբնական պայմանները. դեռ յունաց լիազօրները պէտք է գան Կ. Պօլիս, մշակեն և կազմեն խսկական հաշտութեան պայմանագիրը, դեռ կարող են շատ անհամաձայնութիւններ ծագել պայմանների վերաբերմամբ և ամեն անգամ որ մի անհամաձայնութիւն կամ թիւրիմացութիւն ծագի, պէտք է դիմել եւրօպական մեծ պետութիւնների միջնորդութեան և այդ կարող է, ի հարկէ, ամիսներ տևել: Դրանից յետոյ Յունաստանը պէտք է փող գտնի պատերազմական տուգանքի մի մասը վճարելու, և միայն վճարումից մի ամիս յետոյ, Թիւրքաց զօրքերը պէտք է սկսեն դուրս գալ Թեսալիայից...

Ենթադրենք, որ այդ բոլորը կը կատարվի և մի քանի ամիսներից յետոյ կանօնաւոր յարաբերութիւնները Թիւրքիայի և Յունաստանի մէջ կը վերահաստատվեն: Բայց չէ՞ որ դեռ անլուծելի է մնում կրետական խնդիրը. չէ որ մեծ պետութիւնները դեռ չեն մոցրել խոստացված ինքնավարութիւնը կղզում և սուլթանը, իր սովորութեան համաձայն, աշխատելու է ամեն տեսակ արգելքներ յարուցանել, որ խնդիրը ձգձգվի և թիւրիմացութիւններ առաջ գան մեծ պետութիւնների մէջ: Սակայն մի րոպէ լինենք օպտիմիստ, ընդունենք, որ կրետական հարցն ես աջողութեամբ կը լուծվի և գոնէ մի տարուց յետոյ Կրետէ կղզին կը ստանայ ինքնավարութիւն, թէև ինքնավարութիւն սուլթանի գերիշխանութեան ներքոյ ոչինչ լաւ բան չէ խոստանում: Բայց կրետական հարցի լուծումով Արևելքի վիճակը չէ կարող կանոնաւորվել, որովհետև դեռ անլուծելի է մնում արևելեան հարցի ամենակնճռոտ, ամենադժուար մասը—Փոքր Ասիայի մէջ ընդհանուր րէֆօրմներ մոցնելու հարցը: Սուլթանը զլացաւ այդ րէֆօրմներով կեանքի և գոյքի ապահովութիւն տալ հպատակ քրիստոնեաներին. Եւրօպան զլացաւ խրական միջոցներ ձեռք առնել ստիպելու սուլթանին տալ այդ ապահովութիւնը, և մոցնել Եւրօպայից թելադրված րէֆօրմները: Այդպիսով այսօր Փոքր-Ասիայում տիրում է այնպիսի վիճակ, որ մի ամենափոքր կայծ կարող է ընդհանուր հրդեհ առաջ բերել: Եւ այդ պատճառով Արևելքի ապագան, չը նայած որ ձևական հաշտութիւնը կնքվեց, նոյնքան անորոշ և անմխիթար է, որքան էր հաշտութիւնը կնքելուց առաջ:

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

—

Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի մէջ գրական դաշնակցութիւն կապելու լուրը օրվայ հարց է ռուսաց մամուլի համար: Ճշմարիտ է, պաշտօնապէս այդ լուրը դեռ չէ յայտարարված, բայց և այնպէս դա համարվում է անկասկած, իբրև մի նոր միջոց աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու երկու երկրների մէջ, որոնք մի քանի շաբաթ առաջ քաղաքական դաշնակցութիւն հաստատեցին միմեանց հետ՝ ամբողջ Եւրօպայի առաջ: Մի քանի լրագիրներ մինչև անգամ հաստատում են, որ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ արդէն մշակվում է ապագայ գրական դաշնակցութեան ծրագիրը, և այդ պատճառով աւելորդ չենք համարում մի քանի խօսք ասել այդ հարցի առիթով:

Ամենից առաջ՝ գրական դաշնակցութեան հարցը, իբրև մի այնպիսի հարց, որ անմիջապէս շօշափում է մամուլի և գրականութեան շահերը, երբէք և ոչ մի դէպքում չէ կարող և չը պէտք է լուծվի՝ առանց գրականութեան և մամուլի ներկայացուցիչների կարծիքները և մտքերը լսելու: Եղել են և կան ուրիշ պրօեկտներ և օրինագծեր, որոնք քննվել և վճռվել են կառավարչական հիմնարկութիւնների մէջ, առանց լրջօրէն ականջ դնելու մամուլի ձայնին,—բայց գրական դաշնակցութեան հարցը այդպիսի պրօեկտներից և օրինագծերից չէ, այնպէս որ նրան լուծել՝ առանց մամուլի, գրողների անմիջական քննադատութեան, կը նշանակէ գործը միանգամայն սխալ հիմքերի վրա դնել, կը նշանակի ապագայ դաշնակցութիւնը ծառայեցնել ոչ թէ գրականութեան և մտաւոր շահերին, այլ ուրիշ տենդենցիաների: Ահա այդ պատճառով, պէտք է սպասել, որ ներկայ դաշնակցութեան խնդիրը ամենից առաջ ենթարկվի հրապարակական ընդարձակ քննադատութեան, և բացի դրանից՝ նրա մշակութեան մէջ մասնակցութեան հրաւիրվեն գրողների ներկայացուցիչները:

Եթէ այդպէս դրվի գրական դաշնակցութեան խնդիրը, մենք կարծում ենք, դրանից անկասկածելի օգուտներ կունենայ Ռուսաստանը: Ասում ենք Ռուսաստանը, որովհետև ներկայ դէպքում, երբ մի կողմից կանգնած է մտաւորապէս շատ բարձր զարգացման հասած Ֆրանսիան, իսկ միւս կողմից անհամեմատ յետ մնացած Ռուսաստանը, բոլոր առաւելութիւնները պէտք է տալ Ռուսաստանին, իբրև մի այնպիսի երկրի, որ առաջադիմութեան համար կարօտ է ինչպէս ամբողջ Եւրօպայի, այնպէս և Ֆրանսիայի մտքի արտադրութիւններին և գրական ստեղծագործութիւններին: Մենք չենք ուզում կասկածել, որ Ֆրանսիական հանրապետութիւնն էլ իր կողմից ապագայ դաշնակցութեան հարցը կենթարկի Ֆրանսիայի գրողների և հրապարակախօսների քննութեան, որոնք, եթէ միայն ուզում են մտքի առևտուր չը սկսել,—միաձայն պէտք է պնդեն, որ Ռուսաստանին ամեն տեսակ դիւրութիւններ տրվեն օգտվելու իրանց հայրենիքի մտաւոր առաւելութիւններից:

Ընդհանուր փանգի րօպէներում Ռուսաստանը կարող է տալ Ֆրանսիային, իբրև դաշնակցի, անթիւ զինւորներ, պատերազմի դաշտին անհրաժեշտ զինւորական ույժ, բայց մտաւոր և գրական դաշտի վրա՝ Ռուսաստանը շատ քիչ բան ունի տալու, և, ընդհակառակն, կարօտ է իր դաշնակցի օգնութեան, նրա մտաւոր զինւորների առատ աջակցութեան: Եւ այդ պատճառով, ֆրանսիական գրողների վրա բարոյական պարտաւորութիւն կայ չը ստեղծել այնպիսի արգելքներ, որոնք որ և է դժուարութիւն պատճառեն ռուսաց գրողներին, թարգմանիչներին և հրատարակիչներին՝ օգտվելու նրանց մտքի արտադրու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

(Պատմական վէպ)

Բ.

Արեգակը մայր էր մտնում: Առուակի ձորում այլ ևս արևի մի հատ շող չէր մնացել: Մի սիրուն խորշ պատել էր ձորի աջ կողը. երկու մենաւոր ծառեր, երկու սիրող քոյրերի նման գրկել էին միմեանց, հովանաւորում էին այդ փոքրիկ խորշը: Իսկ նրանց արմատների մօտ, սև հողի մի բարձր շերտից դուրս էր թափվում յորդ աղբիւրը: Այդտեղ էր ամեն տարի կատարվում աղջիկների և հարսների վիճակը: Եւ այդ պատճառով էր որ աղբիւրը ստացել էր Հարսնաղբիւր անունը:

Երբ Գայիանէն մօտեցաւ, ամեն ինչ արդէն պատրաստ էր: Ջահիլ կնամարդկանց ջանքերով զարդարված էր այն տեղը, ուր ամեն մէկը պիտի լսէր իր սրտի հարցերի պատասխանը: Աղբիւրի ակը, ուր դրած էր մի փոքրիկ հողէ սափոր, կորած էր կանաչ ծիղերի, խոտերի և ծաղիկների տակ: Ահա մի քանի հողի նստեցին աղբիւրի գլխին, դրանք երգ ասողներն են և դրանց մէջ է Գայիանէն: Վայրի շուշաններից և կարմիր պսակներից հիւսած փոքրիկ չարանները պսակում են նրանց գլուխը: Ահա եօթը տարեկան մի աղջիկ երեխայ նստեց նրանց կողքին. դա վիճակ հանողն է: Երեխայի գլխին գցում են մի կարմիր շոր, որ ծածկում է նրա դէմքը. բաղդ բաժանողը չը պիտի տեսնէ ոչ մէկին. չէ որ նրա հանած վճիռները սարսափելի պիտի լինեն չարերի համար, ինչպէս գեղեցիկ և ուրախալի են լինելու ուրիշ չարերի համար:

Սափորը հանվեց աղբիւրից. նրա վրա էլ կարմիր շոր գցեցին, ծաղիկներ ցանեցին, և սկսվեց արարողութիւնը: Երգողները հերթով մի-մի տուն երգ են ասում, մնացածները կրկնում են ջանգիւլումները: Ամեն մի երգից յետոյ փոքրիկ աղջիկը գցում էր իր ձեռքը սափորի մէջ, հանում էր մի իր. նրա տիրոջ բաղդն այն էր, ինչ որ ասվում էր երգի մէջ: Առաջին պուչակութիւնները բաղդաւոր էին. ամենքը հրճվում էին, բոլոր դէմքերը փայլում էին ուրախութիւնից: Դա մի անկեղծ ընկերասիրութիւն էր. դա ցոյց էր տալիս թէ ինչպէս այս հանդիսաւոր օրը միացրել էր ամենքին, մոռացնել տալով աղքատութիւն և հարստութիւն, նախանձ և չարակամութիւն: Ամեն մէկն առաջարկում էր երգի այն տունը, որ իրան սիրելի էր. և եթէ այդ երգից յետոյ պատահում էր որ դուրս էր հանվում առաջարկողին պատկանող իրը, զարմանքն ու հիացմունքը պատում էին ամենքին: Այստեղ դուրս էին հրաւիրվում սրտի բոլոր տենչանքները. մի տեղ թախիծ էր երևում, մի տեղ երկիւղած անհամբերութիւն. մէկը հարցնում էր թէ կարելի՞ է յուսալ, կամ թէ որքա՞ն դեռ պէտք է սանջվել...

Կային և կատարեալ սիրահարներ: Ահա մի կարճահասակ աղջիկ առաջ անցաւ և թելադրում է Գայիանէին իր ուզած երգը: Թուխ ու անհրապոյր էր նրա դէմքը, բայց ո՞վ գիտէ թէ ինչեր կան նրա սրտում: Կարծես նա զգում է, որ լաւ բան չը կայ իր համար, կարծես ապագայութեան դրած վճիռը վաղուց յայտնի է նրան: Ինչ որ ծանր յուսահատութիւն է նստած նրա աչքերի մէջ, որոնք անթարթ յառած են սափորի վրա:

Իմ հայրն ու մայրը ի՞նչ անեն
Ճակատիս այս էր գրած...

Գայիանէն անուշ ու սրտառուչ կերպով վերջացրեց երգը: Երեխան ձեռք է մեկնում այդ սև բաղդի տիրոջը գտնելու: Նա հանեց, մի արծաթէ կոճակ է... Սուտ չէր վիճակը. կարճահասակ աղջիկը խլեց իր նշանը և հեռացաւ ծառերի տակ: Գայիանէն վերկացաւ ու մօտեցաւ նրան:

—Դու վշտացա՞ր, Նախշուն, հարցրեց նա:

—Իմ բաղդն է, պատասխանեց աղջիկը մի մաշլ ձայնով:

—Բաղդը Աստուած է տալիս. բայց ո՞վ գիտէ, այս սափորը այնքան իմաստուն է, որ ճիշդ հասկանայ Աստուծու գործը:

—Այո, միայն սափորը չը գիտէ, ես ինքս էլ գիտեմ...

—Դու ոչինչ չը գիտես... Տես, ես մի փառաւոր բան կերգեմ և իմ մատանին դուրս կը գայ... Ես այդ զգում եմ: Լսիր:

Նա նստեց իր տեղը և խոկուն երգեց.

Վայ, իմ սերած բլբուլը
Փաշեցին խանի դուռը:

Որքան էր նա ուզում սիրտ տալ իր անմխիթար ընկերին, ընտրելով իր համար մի այդպիսի դաժան վիճակ... Ամենքը սարսափեցան:

—Ի՞նչ սիրտ ունես, ի՞նչ միտք ունես, ասում էին լաղները և իրանց դժգոհութիւնն էին յայտնում:

Դուրս հանվեց կապոյտ թելերով կապած մի արծաթի դրամ: Ո՞ւմ էր պատկանում այդ սարսափելի բաղդը:—Ոչ ոք չիմացաւ: Գիւղից շատերն էին իրեր տուել, բայց իրանք չէին եկել: Միւս օրը պիտի գային դրանք և իմանային թէ ինչ է պուչակել վիճակը:

—Հիմա մի ամենալաւը, բայց ոչ ինձ համար, ասաց Գայիանէն և էլի երգեց.

Աղջիկ մաղերդ հիւսէիր,
Թուշդ երեսիս քսէիր.
Ենձէր բարձիս վրա,
Բլբուլի պէս խօսէիր:

Երեխայի ձեռքում այս անգամ երևաց մի խաչոր, թանգագին քարի վրա փորած կնիք: Հրաշք էր: Գայիանէն ճանաչեց այդ նշանը, գունատվեց. և մինչդեռ մնացածները հարց ու փորձ էին անում թէ ումն է այդ կնիքը, նա վերկացաւ, հեռացաւ:—Մէհրին նա գտաւ առուակի մօտ, նստեց նրա կողքին և ձգեց նրա թևը: Ինչ զարմանալի դէմք ունէր նա. նախ ժպտաց, բայց այդ ժպիտը վայրկենական էր, խոկուն անցաւ և աղջկայ աչքերից երկու խոշոր արտասունք գլորվեցան:

—Ի՞նչ եղաւ, գոչեց Մէհրին և գրկեց նրան:

—Դու լսեցի՞ր, հարցրեց նա հեկեկալով:

—Այստեղ ձայն չէ հասնում... Քո վիճա՞կն էր:

Գայիանէն գլխով դրական պատասխանի նշան արաւ և այլ ևս մի բան անգամ չուզեց արտասանել: Խղճալի դայեակը գործի էր հրաւիրում բոլոր աղաչաւոր ձևերը: Նա շուտով հասկացաւ, որ մի բան իմանալ կարելի է միայն Գայիանէի ընկերուհիներից ու վազեց աղբիւրի մօտ: Այդտեղ նա յայտնեց թէ ումն է կարմիր քարի վրա փորած կնիքը, իսկ վիճակ հանողները պատմեցին թէ ինչ էր ասել սափորը: Որախ և հանգիստ էր պառաւը, երբ նորից գնաց իր սանիկի մօտ: Նա այժմ չէր վախենում այդ արտասունքներից, գիտէր որ այս անգամ վիշտն ու դժբախտութիւնը չէ արտասունք քամում, այլ բախտաւոր, երջանիկ վիճակը: Նրա ետևից եկան մի քանի աղջիկներ, շրջապատեցին Գայիանէին և առուակի զուարճալի աքը ներկայացնում էր մի այսպիսի տեսարան. Գայիանէն երկու ձեռքով ծածկել էր իր դէմքը. նրա առաջ նստած էր Մէհրին և խորին ուշադրութեամբ նայում էր այդ ձեռքերին, սպասում էր թէ երբ բախտը կը դադարեցնէ իր արտասունքները. իսկ միւս աղջիկները ամեն կերպ աշխատում էին հարկադրել, որ Գայիանէն բաց անի իր դէմքը: Գործում էին կանացի լեզուները, որոնք թաթախված էին հեգնութիւնների ամենաղաղն թոյնի մէջ. դրանք խայթում էին իրանց զոհին ճիշդ այնպէս, ինչպէս վարդերի մէջ թաքնված փոքրիկ օձերը: Բայց իզուր: Մէլիքի աղջիկը սիրել էր այդ գիրքը: Արդեօք ամաչում էր նա, թէ ուզում էր ամբողջ ուշադրութիւնը մի տեղ հաւաքել, որպէսզի լաւ լսէ և լռէ իր սրտի բոլոր բաղախումները: Այդպիսի զարկեր, ջերմ ու անհանգիստ զարկեր, այսօր էին հաստատվել նրա կրծքի տակ... Առաջին անգամ... Եւ միթէ հեգնութեան սև օձերը կարող են խլացնել այդ զարկերը...

Բայց ինչ որ անկարող եղան անել մի խումբ սուր ու փոքրիկ խայթերը, կատարեց մի հատ ձիաւոր, որ յանկարծ թռաւ ձորը, կարծես երկնքից ընկաւ: Լեզուները մի ակնթարթում մոռացան

Թիւններից, որոնց վերապահված է ահագին դեր, ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանի, այնպէս և Ռուսաստանի միջոցով ամբողջ Արևելքի մտաւոր շարժման գործում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Nippur, or Explorations and Adventures on the Euphrates, By P. H. Peters.
„Նիպպուր, կամ հետազօտութիւններ և արկածներ Եփրատի ափերում: Կազմեց Պետերս:

Պետերսի ներկայ աշխատութիւնը վերին աստիճանի նշանաւոր մի գործ է հնագիտութեան և հնագոյն պատմութեան համար: Նա պարունակում է իր մէջ այն պեղումների և հետազօտութիւնների արդիւնքը, որ կատարվեցին Բաբելօնի մօտ, հին Նիպպուր քաղաքի տեղում: Երևան է հանված հին ժամանակների մի հարուստ գրադարան, որի ուսումնասիրութիւնը բաց կանի պատմութեան նոր, անյայտ երեսներ: Գրադարանի գրքերը կազմված են կաւեայ գլանակներից, որոնց շրջապատը ծածկված է գրութիւններով: Այդպիսի գլանակների թիւը, որ դուրս են բերված հողի տակից, 30,000-ից մինչև 40,000 է: Ներկայ աշխատութեան մէջ արտանկարված է գլանակներից մէկի գրութիւնը իբրև նմուշ: Լէյարդի՝ Նինուէում կատարած հռչակաւոր պեղումներից յետոյ ներկայ գործը ամենանշանաւորն է: Նիպպուրն էլ գտնվում է Բաբելօնի երկրում և հեռու է Բաբելօն քաղաքից վաթսուն մղոն: Ինչպէս Բաբելօնի հետազօտութիւնը կապված է անգլիական անուան հետ, այնպէս էլ Նիպպուրի հետազօտութիւնը կապված կը մնի ամերիկական անուան հետ, որովհետև Նիպպուրի պեղումները կատարվել են ամերիկացիների նախաձեռնութեամբ և ծախքերով: Միացեալ Նահանգների Ֆիլադելֆիա քաղաքի մէջ մի քանի մարդ կազմեցին մի հնագիտական խումբ, որի նպատակն էր հետազօտել Եգիպտոսը, Իտալիան, Յունաստանը, Բաբելօն և ուրիշ երկիրներ: Բաբելօնեան հետազօտութիւնների ծախքը իր վրա վերցրեց Ֆիլադելֆիայի բանկիրներից մէկը՝ Կլարկ, իսկ հետազօտութեան ծրագիրը մշակեց Պէնսիլվանիայի համալսարանը: Գործի ղեկավար նշանակվեց դոկտոր Ջօն Պետերս, ներկայ աշխատութեան հեղինակը: Հետազօտութիւնները սկսվեցին 1889 թւին Եփրատի ափերից: Առաջին տարին անցաւ բոլորովին ապարդիւն, ոչինչ չը գտնվեց հողի տակ: Մշակները հրաժարվեցին գործելուց, գիտնական մասնաժողովի անդամները մտադիր էին թողնել այս ձեռնարկութիւնը. բայց Պետերս միայն անդրդուելի և պնդեց հետազօտութեան շարունակութեան վրա: Արդիւնքը եղաւ փառաւոր, և պեղումների ու հետազօտութեան վրա գործադրված եօթ միլիօն դոլլար կամ մօտ 13 միլիօն րուբլի ծախսը համարվում է վարձատրված: Նիպպուրի մէջ նշանաւոր էր հին ժամանակները Բէլի դամբարանը, որ ունէր նոյն նշանակութիւնը իր ժամանակակիցների համար, ինչպէս Երուսաղէմը՝ քրիստոնեաների, Մեքքան՝ մահմետականների համար: Նիպպուրի մատեանները բացում են մեր առաջ մի հարուստ և հետաքրքիր կեանք, որ տեղի է ունեցել սրանից 6000 տարի առաջ: Ներկայ հրատարակութիւնը ամբողջ մեծ գործի միայն առաջին հատորն է: Նիւթը մշակվում է և կը հրատարակվի յետագայ հատորներում:

Ք.

ՆԱՄԱԿ ԾԱՂԿԱՁՈՐԻՑ

Սեպտեմբերի 8-ին

Ծաղկաձորի շրջանում հացաբոյսը կալսում են: Չը նայած հողագործ դասի դժոխային աշխատութեան, այս տարվայ բերքը նոյնպէս ոչինչ չէ վարձատրում նրա աշխատանքը: Գարնան սկզբից, երբ անձրևները յաջորդաբար տեղում էին, մեծ յոյս կար այս տարվայ հողագործական արգասաւորութեան վրա: Սակայն այդ յոյսերը օդը ցնդեցին, երբ ամբողջ ամառը տիրեց երաշտութիւնը: Եւ ահա այսօր հողագործ գիւղացին իր սպասած արդիւնքի մի քառորդ մասը հազիւ է ստանում: Օրինակ, «կորեկ» կոչված արտերը արդիւնաբերում են՝ ցորենը 3—4% արդիւնք, իսկ գարին՝ 2—2½%: Այն ինչ «խողան» (ջրած) հողաբաժինները արտադրում են՝ ցորենը 2%, իսկ գարին՝ միայն սերմը կամ քիչ աւելի... Ընդհանրապէս վերցրած՝ այս տարվայ բերքը 3% է հաշւում, որը միջակից շատ պակաս արդիւնք է այս կողմերի համար: Միւս կողմից այս տարի դաշտային մկները փչացրին հունձի մի մասը: Փորձված է, որ երաշտութեան տարիներում մկները շատանում են, մանաւանդ սևահող դաշտերում և մարեխի պէս կրում են հացաբոյսը: Մկները գարու արտերից շատերը այնպէս են կրել, որ գիւղացու գերանդին այնպէս մաքուր չէր կարող հնձել... Մի գիւղացի պատմեց, որ իր արտը երեկոյեան ողջ թողնելով տուն էր գնացել, իսկ առաւօտեան, երբ գնացել էր քաղելու, տեսել էր, որ կէսը զուրկ է հասկերից: Գիւղերը այդ ստորերկրեայ հասարակութիւնը անշուշտ իր ձմեռվայ պաշարն էր պատրաստել՝ կրելով հացահատիկների հասկերը: Մի ուրիշ գիւղացի պատմում էր աւելի հետաքրքիրը. «Ես մի արտ քարգիկայ (ցորենի և գարու խառնուրդ) էի ցանել. մկները մէկ-մէկ ընտրել էին գարու հասկերը և թողել էին ցողունի վրա միայն ցորենի հասկերը:» Աւելի հետաքրքիր է դաշտային մկների բները: Մենք անձամբ տեսել ենք, թէ որքան ճարպկութեամբ նրանք բներ են քանդում արտերում: Նրանց ստորերկրեայ ճանապարհները իսկապէս ճիւղաւորված ցանցերի են նմանում: Մի ինչ տասնեակ ստորերկրեայ նեղլիկ ամբարներով կցած են իրար հաղորդող մկների բները, որոնք լի են հացահատիկների հասկերով: Գիւղացիները երբեմն քանդելով այդ ստորերկրեայ ամբարները՝ չուալներով ցորենի և գարու հասկեր են դուրս հանում: Արդեօք ձեռնհաս հիմնարկութիւնները մտածում են այդ վնասակար արարածներին ոչնչելու մասին: Բնական աղէտներից մէկն էլ մկներից հասցրված վնասն է:

Գ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԳՕՐՈՒՑ

Սեպտեմբերի 5-ին

Մարդ անկարող է զսպել իր վրդովմունքը, երբ նկատում է, թէ ինչպէս յաճախ ամենահամակրելի հասարակական հիմնարկութիւնները մասնավում են կատարեալ անգործութեան՝ շնորհիւ այն անշնորհք և քնած մարդկանց, որոնք կոչված են այդ հիմնարկութիւնների ղեկավարները լինելու: Ո՞ւմ մեղադրել, ում անիծել դրա համար: Ղեկավարներին, որոնք առանց անկեղծ ցանկութիւն և շնորհք ունենալու հասարակական գործունէութեան համար՝ խնամական կապերի միջոցով կամ զանազան «ստոյգութիւններով» ներս են խցկվում այս կամ այն հիմնարկութիւնը ամենայնմար նպատակներով, կամ իրանց անձնական հակառակորդների հետ զանազան հաշիւներ տեսնելու, կամ—ամենալաւ դէպքում—իրանց փառասիրական անմիտ ձգտումներին բաւականութիւն տալու համար, թէ մեղադրել պէտք է հիմնարկութիւնը կազմող անդամներին, որոնք ընտրում են իբրև ղեկավար անշնորհք և ծոյլ մարդկանց: Բարոյական յանցանքի ծանրութիւնը անշուշտ ընկնում է երկու կողմի վրա էլ, և դրա համար էլ պակաս նախատինքի արժանի չեն հիմնարկութեան կամ ընկերութեան անդամները, որոնք յաճախ նոյն իսկ համոզված լինելով անհասի անընդունակութեան, անկարողութեան մէջ, դարձեալ ընտրում են նրան, ղեկավարվելով ամեն տեսակ ինտրիգներով, բայց ոչ հասարակութեան ծառայելու անկեղծ ցանկութեամբ: Փաստերի համար հեռու չենք գնայ: Մատնանիշ կանենք մի ընկերութիւն, որն և առիթ տուեց այս խորհրդածութիւններին: Դա կովկասեան հայոց բարեգործական ընկերութեան Գօրու ճիւղն է: Ընկերութեան այս ճիւղը մի քանի տարի առաջ իր անդամների թիւը հարիւրներով էր հաշւում, իսկ այժմ... ամօթ է ասելը՝ 20—24 հոգի են միայն: Պարզ է որ այն, ինչ որ կարող էր անել և անում էր ճիւղը 100 անդամ ունենալով, այն չէ կարող անել այժմ՝ երբ միայն երկու տասնեակ անդամ ունի: Ո՞վ է մեղաւոր դրա մէջ: Երևոյթի պատճառները ինքն ըստ ինքեան պարզվում են, երբ փոքր ինչ մօտից էք ծանօթանում գործի հետ: Երևակայեցէք ձեզ, որ Գօրու ճիւղի նախագահը երբէք Գօրու երեսը չէ տեսնում. ամբողջ տարին նա ապրում է Թիֆլիսում և այդ 365 օրից Գօրի մնում է միայն 2 կամ 3 օր... Ինչ կարող է չլինել մի ընկերութեան նախագահ Գօրու մէջ՝ ամբողջ տարին Թիֆլիսում նստած: Ինչու համար է բացված այդ ճիւղը. միթէ անհրաժեշտ է նրա գոյութիւնը. ինչ է արել նա այս վերջին տարիներում. ինչ միջոցներ է ձեռք առել նրա վարչութիւնը ճիւղի միջոցները շատացնելու կամ նրա գործունէութեան շրջանը լայնացնելու համար. միթէ գործ չը կայ անելու: Ինչու նրանք միշտ գանգատվում են հասարակութեան անտարբերութեան վրա, երբ իրանք աւելի անտարբեր են դէպի իրանց յանձնված ընկերութիւնը: Կամ, վերջապէս, ինչու նրանք շարունակում են մնալ այդ ընկերութեան մէջ, երբ տեսնում են, որ գործ կատարել չեն կարող: Ուղղակի տարօրինակ կացութեան տէրեր են մեր այդ յայտնի տեսակի հասարակական գործիչները: Մի որ և է հաստատութեան մէջ մի անգամ որ բունում են մի բազկաթոռ, նրան այլ ևս թողնել չեն կամենում: Հրաւիրում ենք Գօրու հայ հասարակութեան լուրջ ուշադրութիւնը այս տխուր փաստի վրա: Այդ համակրելի ընկերութեան միակ տէրը ինքը հասարակութիւնն է և նրա բարոյական պարտաւորութիւնն է աշխատել, որ ընկերութիւնը իր անհրաժեշտ բարձրութեան վրա կանգնած լինի:

Գօրեցի

ՆԱՄԱԿ ՄԵՂՐԻԻՑ

Օգոստոսի 28-ին

Աւազակային նոր խումբ

12 հոգուց բաղկացած փախստական աւազակ-

խայթելը. բոլոր հեգնողները ճչալով դէս ու դէն փախան: Մէհրին մինչև անգամ չը նայեց, որ տեսնէ թէ այդ ինչ գիշատիչ էր, որ վրա տուեց անպաշտպան ճտերին: Խելագարի պէս նա յարձակվեց իր Գայիանէի վրա, ձգում էր նրան, քաշել, տանել էր ուզում: Միայն այդ ժամանակ աղջիկը բաց արաւ իր դէմքը և մի կատաղի հայեացք ձգեց ձիաւորի վրա, որ մի գլուխ իրան էր նայում և այժմ սկսեց գլուխ տալ:

—Այսօր ամենքը կուրացել են, մի սառն և դժգոհ ձայնով բացականչեց Գայիանէն:—Չէք տեսնում. մեր Մանասն է:

Ձիաւորը միայն ծիծաղեց: Բայց և այդպէս, ոչ ոք չը վերադարձաւ: Դատարկվել էր և Հարսնաղբիւրի գլուխը. ամենքը թողել էին, միայն երեխան, որ իրեր էր հանում, մնացել էր իր տեղը նստած և ապշած այս ու այն կողմն էր նայում, չը հասկանալով թէ ինչու այսպէս եղաւ և խաղն ընդհատվեց: Սափորը դրած էր նրա կողքին. նա դարձեալ մի հասարակ, խեղճ անօթ էր, թէև դեռ շրջապատված ծաղիկներով: Նա մոռացվել էր. նրան աչք դրածները այժմ մի բան գիտէին, որ լսվում էր խեղդված, աղէտալի շշուկների մէջ. «Մանասը... աւազակը»:

Նա, որին պատկանում էր այդ անունը, ձիուց ցած թռաւ. գետնի վրա երևան եկաւ մի փոքրիկ մարմին, որ զէնքերի մի մեծ ժողովածու էր կրում: Մեծ սուրը ծեծում էր նրա ձախ ազդրը. չուխայի վրա կապած հաստ ու կարմիր գօտու կախ ընկած էին խէնջարը, վառօդամանը և մի զոյգ ատրճանակ: Մօրթէ ահագին մի փափախ ծածկում էր այդ ժիր ու գիւրաշարժ մարդու դէմքի վերին մասը, հաղորդելով այդ դէմքին մի ահարկու կերպարանք:

Կախ անելով հրացանը ձիու թամբից, փոքրիկ մարդը մի քանի անգամ էլ դէս ու դէն նայեց, կարծես չը գիտէր թէ ինչից սկսի. ապա գնաց աղբիւրի մօտ, չոքեց, ընկաւ նրա վրա, ջուր խմեց և երբ նորից կանգնեց, սկսեց խօսել, դառնալով դէպի Գայիանէն:

—Վախում են, ասաց նա.—վախում են քրդից, որ Մանձիլին է պաշտում, վախում են և Մանասից, որ կնքված մարդ է, Աւետարանոցի հանգստարանում ունի հօր, մօր, պապերի գերեզմաններ: Հիմա միայն տէրտէրներն ու սև հագած կոյսերն են, որ վախ չեն պատճառում: Բայց Մանասը շատ էլ դժգոհ չէ. բաւական է որ Գայիանէն գիտէ թէ նա աւազակ է, բայց մի աւազակ, որից Վարանդայի աղջիկները չը պիտի վախեն:

Եւ նա ցանցաղ քայլերով մօտեցաւ մէլիքի աղջկան, նորից բարևեց նրան: Մէհրին պատմեց թէ ինչքան նա վախեցրել էր իրան և Գայիանէին, երբ ցած էր գալիս ծմակից: Բայց Գայիանէն շտապեց հերքել իր դայեակի խօսքերը և հաստատեց, որ ինքը չէ վախեցել:

—Ես գիտեմ, ես ճանաչում եմ Մէլիք-Յուսէֆի աղջկան, պատասխանեց Մանասը: Այսօր ուրախութեան օր է, և միթէ Վարանդան այնքան դժբախտ է, որ նոյն իսկ Վարդավառի օրն էլ պիտի թաղէ իր վախերի մէջ: Ձէ, ուրախ լինենք: Այնտեղ մի երեխայ նստած է մի ամանի կողքին, որի մէջ ամեն մէկը մի նշան ունի: Բայց յիշէլ ես, Գայիանէ, որ Վարանդայի ծմակներում մի հատ Մանաս կայ, որ մանն է ածում իր գժերին... Ի՞նչ է նրա բախտը...

—Դու նշան չունես այնտեղ, պատասխանեց Գայիանէն:—Եւ ինչի՞դ է կեանքը: Ծմակների մէջ դու չես գտնի այն, ինչ որ գիտէ մեր սափորը:

Մանասը ծիծաղեց և ասաց.

—Այո, Մանասը հին է: Բայց միթէ այս սափորը միայն աղջիկներին է լսում: Միթէ չէ կարող ասել մեր տղաներին թէ ինչպէս կը լինի նրանց իւրաքանչիւր արշաւանքի ելքը: Դուք պաշտում էք նրան, ծաղիկներով զարդարում էք, մոմեր էք վառում նրա առաջ: Մենք աւելի մեծ պաշտելիներ կը տանք: Ծմակում մի սիրուն տեղ կայ, մի կատարեալ հրաշք. ծառերը հասնում են երկինքին, իսկ նրանց արմատների մէջ խեղդվել ու քայքայվել է մի եկեղեցի, երևի, մի հին ճգնաւորի տեղ: Այնտեղ կը գտնեմ ձեր սափորը: Եկեղեցին կտուր չունի. սեղանի վրա, այնտեղ, ուր մի ժամանակ ճգնաւորները չոքած էին և իրանց ծնկներով քարացնում էին հողը, այժմ մարդահասակ խոտեր և ծաղիկներ են բուսել: Այնտեղ թող լինի սափորի տեղը. աղբիւրը դուրս է գալիս այդ կողքից...

Ոչ Գայիանէն, որ հաճութեամբ լսում էր Մանասի շատախօսութիւնը, ոչ Մէհրին, որ այժմ հանդարտ էր և ապահով և ոչ էլ այն աղջիկները, որոնք հեռուհեռուէ սիրտ էին առնում և մօտենում, չը հասկացան թէ ինչ օգուտ կայ այս խօսակցութիւնից: Մէլիքի աղջիկը պատահաբար նայեց ջրի ծառերին և տեսաւ նրանց ետևում կանգնած երիտասարդին: Նա նայում էր, հիացած դիտում էր աղջկայ բաց դէմքը: Մի ակնթարթում Գայիանէն երկու մատով ձգեց կարմիր թաշկինակի ծայրը, ծածկեց իր դէմքը: Շրջապատողները ծիծաղեցին և այդ ծիծաղը աւելի ևս շփոթմունք պատճառեց նրան: Իսկ դարանամուտ երիտասարդը այլ ևս աւելորդ համարեց ծածկվել, դուրս եկաւ և մի քանի քայլ առաջ եկաւ:

Դա Խաչէնի մէլիքի որդին էր, Ջալալը:

—Հիմա հերթը քոնն է, բէկ, ես շատ խօսեցի, ասաց Մանասը յետ ու յետ գնալով:

Բայց երիտասարդը չը կարողացաւ խօսել. նա ինքն էլ քաշվում էր այդ աղջիկներից:

—Մի վախիր, բէկ, շարունակեց Մանասը. ամեն մէկը արդէն գիտէ թէ ինչ բախտ է տուել երկինքը և երջանիկ է. իսկ երջանիկ մարդը չէ կարող անհոգի ու խիստ լինել...

—Եթէ այդպէս է, ասաց Ջալալը հանդարտ ու հեզ ձայնով,—թող ինձ ասեն թէ այս հողէ ամանը քանիսին է այսօր լացացրել:

—Ես միայն մէկին տեսայ, որ լաց էր լինում. և դա մէլիքի աղջիկն է, Գայիանէն:

—Սուտ է, շշնջաց Գայիանէն և բարկացած հեռացաւ:

—Կարող ես, բէկ, բոլորովին հաւատալ մի աւազակի աչքերին, որոնք մթութեան մէջ գտնում են որս:

Մէհրին, տեսնելով թէ ինչպէս է Գայիանէն վրդովվում, կռացաւ և շշնջաց նրա ականջին.

—Նրանք քեզ խօսեցնել են ուզում... Դա նըշանած տղաների համար կարգ է...

Բայց Գայիանէն պատուիրեց նրան, որ Մանասին իր մօտ կանչէ: Երբ աւազակը մօտեցաւ, նա խիստ դժգոհութիւն յայտնեց և ասաց.

—Ի՞նչ գործ ունես աղջիկների մէջ. ինչ տղամարդի տեղ է այսօր այս ձորը...

Մանասը կարծես սպասում էր այս հարցին. ուստի իսկոյն պատասխան տուեց:

—Ամբողջ օրը ես անտառից նայում էի ձեզ. այժմ էլ այնտեղ են իմ ընկերները: Մենք ձեզ պահպանում էինք: Տեսայ ձեր խաղերը և յիշեցի այն ժամանակները, երբ ես էլ ջահել էի: Յիշում եմ մեր ժամանակը. այսպիսի վախեր չը կային մեր երկրում, և երիտասարդները այժմեանների նման չէին,—իւրաքանչիւրը մի-մի կաղնի ծառ: Ամեն անգամ, երբ հարսն ու աղջիկ հաւաքվում էին մի տեղ, երիտասարդի պարտքն էր յանկարծ երևալ նրանց մէջ, խառնակութիւն, իրարանցում գցել և հեռանալ իսկոյն: Տեսայ որ այսօր չը կայ մի այդպիսի մարդ. մոռացայ որ Մանասը այժմ աւազակ է, և եկայ...

—Այն էլ ոչ մենակ...

—Այո, գալիս էի և պատահեցայ մի ուրիշին, որ խօսեց այս ձորի, այս աղբիւրի մասին. երևում էր որ նա էլ ձեզ մօտ գալ է ուզում. բայց ամաչկոտ էր ինչպէս նորահարս: Առաջնորդեցի նրան...

—Բաւական է, ընդհատեց Գայիանէն նրա խօսքը.—հեռացէք այստեղից. ինչ էք այս աղջիկներին դէս ու դէն ցրվել: Դա ամօթ է...

—Դու երբէք մի խօսք չես ասել, որ Մանասը չը կատարէ: Բոլորովին հեռանալ, կորչել:

Եւ տեսնելով, որ աղջիկը չէ պատասխանում, նա շարունակեց.

—Հասկանում եմ: Մութը գալիս է, իսկ ուր մութ կայ, այնտեղ պատրաստ են գայլն ու աւազակը: Թոյլ տուր նստել այն բլրի վրա, ընկուզենու տակ: Դեռ չենք վերջացրել:

—Ոչ, քիչ է մնում:

—Շարունակեցէք. մի թողնէք որ սափորը իր փորում մի հատ գաղտնիք էլ պահէ:

Նա կանչեց Ջալալին և երկուսը գնացին դէպի ընկուզենին:

(Կը շարունակվի)

ների մի խումբ Օրդուբաթի կողմից անցնելով Ալանդեադ սարը օգոստոսի 20-ին պլոկեց մօտաւորապէս 40 ճանապարհորդներ: Պլոկվողների վերջինն է Լենվալի չինական հասարակութեան տանուտէր Դաւիթ Ախբէրջանեանց: Սա պատմեց հետեւեալը. «Ես Օրդուբաթումն էի և կամենում էի մի ընկեր գտնել տուն վերադառնալու համար: Ներկայացաւ ինձ բուղաքարցի Ալի-Մուրադ Աբդուլ-Ռահման օղլին և յայտնեց, որ ինքն էլ է յետ դառնում իր գիւղը: Հասնելով Գանձակ գիւղը, յիշեալ Թուրքն ասեց՝—«դու կամաց-կամաց գնա, ես էլ ահա գալիս եմ»: Քիչ էր մնացել որ հասնէի Ջանգեզուրի սահմանին, տեսայ, որ 7 հոգի իմ ճանապարհս են կտրել, 5 հոգի՝ Նուռնուս գիւղը տանող ճանապարհը: Առան իմ ունեցած 480 րուբլի կանխիկ փողը, ժամացոյցս, արծաթէ գոտիս և 50 րուբլի արժողութեան կտորները և ինձ տարան պահեցին միւս պլոկվածների հետ մինչև իրիկնադէմ, և ապա բաց թողեցին ամենքիս»: Այդ անցքի երկրորդ թէ երրորդ օրը նոյն աւազակները Օխչի գիւղից վերև՝ Գափիջըղ ասվող տեղում՝ պլոկել են ագուլեցի հանքատէր Հայրապետ և Սմբատ Խօջամիրեանցներին, տանելով նրանից 2 ձին, 600 րուբլի փողը և բոլոր ունեցածները:—Ջանգեզուրի ոստիկան վարչութիւնն այդ լուրն առնելուն պէս՝ հրացանաւորների օգնութեամբ հետամուտ էր եղել աւազակներին ձերբակալելու: Մանրամասնութիւնները պակասում են առ այժմ: Ժողովուրդը, որ աւազակներ չերևալու պատճառով մի փոքր հանգիստ շունչ էր քաշում, այժմ սարսափի մէջ է: Տեսնենք ինչ կը լինի: Ի դէպ, Բուղաքար գիւղի մասին իր ժամանակին մեր ասածը կրկնում ենք և այժմ: Զանազան գիւղերից հաւաքված 11 տնւոր բուղաքարցիները միշտ ապաստարան և հաց են տուել աւազակներին և փոխարէնը ստացել նրանից բերած աւարը: Մինչև այդ գիւղը, որը ոչ վարելահող ունի և ոչ արօտատեղ, բնակիչներից չը մաքրվի, մինչև որ ածխագործութեան պատրուակով փախստականներին ապրուստ մատակարարող քաղցած գիւղացիները չը փոխադրվեն իրանց հայրենի գիւղը՝ ոստիկան ոչինչ չէ կարող անել փախստական աւազակներին ձերբակալելու համար: Բացի դրանից Նախիջևանի գաւառից Ջանգեզուր և Ջանգեզուրից Նախիջևան անցնելու համար երեք դանմաման տեղեր կան, այն է Ալանդեադ, Գափիջըղ և Արկըլու: Եթէ այդ տեղերում զանձարանի կամ տեղացիների հաշւով կայարաններ շինվեն, և տարվայ յունիս, յուլիս, օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներում պահապաններ դնվեն, այն ժամանակ մասամբ կը սանձահարվէին աւազակային խմբերը:

Մ. Շահեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Էջմիածին, օգոստոսի 26-ին

Բարեգործական ընկերութեան Վաղարշապատի ճիւղի վարչութիւնը խնդրում է «Մշակի» մօտակայ համարներից մէկում տեղ շնորհել այս երկտողին:

Վարչութիւնս մինչև այժմ բացի ընկերութեան խորհրդից ստացած 3685 ր. կանխիկ դրամից, զանազան կտորներից ու պատրաստի հագուստեղէնից յօգուտ գաղթականների՝ ստացել է մինչև կառավարչապետի շրջաբերականի հրատարակութիւնը զանազան տեղերից թէ դրամական օժանդակութիւն և թէ պատրաստի հագուստեղէն և կտորներ ու մանրունք (թել, ասեղ, սապոն, կօշիկ և այլն). 1) դրամական օժանդակութիւն ստացել է՝ Բաքուից, Հ. Մելիքեանից 250 րուբլի, որը նուիրատուի ցանկութեամբ ուղարկվել էր Իգդիր Շուշւոց՝ Մեսրոպ վարդապետի միջոցով 250 ր.: Ստացած նոր և գաղթականների համար անյարմար հագուստեղէնի վաճառումից գոյացել է՝ 75 ր. 41 կոպէկ: 2) Հագուստեղէն և կտորներ ստացել է. Վեհափառ Կաթուղիկոսի Դիւանից պատրաստի մանկական հագուստներ, գուլպաներ և մանրունք մեծ քանակութեամբ: Բաքուից՝ Հ. Մելիքեանից 3 արկղ նոր կարած հագուստեղէն և անկողին, պարոնի ցանկութեամբ սա ևս պիտի ուղարկվէր Իգդիրի գաղթականներին, բայց մինչև խորհրդից այս մասին կարգադրութիւն կը լինէր, այստեղ մեծ կարիք ունենալով այդ հագուստեղէնի և անկողնի, կէսը վարչութիւնը բաժանեց իր շրջանի գաղթականներին, իսկ միւս կէսը ուղարկեց Իգդիր և որպէս զի կատարված լինի պ. Մելիքեանի ցանկութիւնը, ընկերութեան միջոցներից հայթայթած կտորներից բաժանվեց Սուրմալուի 408 գաղթականներին հագուստեղէն, ոտնաման և մանրունք: Ելլոտայից՝ Ն. Իզմիրեանից Սուքիաս արքեպիսկոպոսի միջոցով մէկ արկղ պատրաստի հագուստեղէն, որի մեծ մասը սրբազան հօր համաձայնութեամբ աճուրդով վաճառվեց և այդ դրամով գնվեցին յարմարաւոր հագուստներ: Ճեմարանի վարչութիւնից՝ աշակերտների հին հագուստեղէն և ոտնամաններ 885 կտոր: Բացի այս խոշոր նուիրաբերութիւններից նուիրել են յօգուտ գաղթականների նոր կտորներ և հագուստեղէն տ.տ. Ս. Քարամեան, Ս. Փիլիպպոսեան, պ.պ. Գաւնեան և Զուբարեան: Վարչութիւնս իր ժամանակին չը կարողացաւ սրանց յայտնել իր շնորհակալութիւնը, որովհետև ամբողջովին զբաղված էր գաղթականների կարիքը հոգալով. ուստի այժմ նուիրատուների ներողամտութիւնը խնդրելով յայտնում է նրանց իր խորին շնորհակալութիւնը:

Նախագահ վարչութեան՝ Ա. Օհանջանեանց
Քարտուղարի տեղ՝ Ս. Խաչատրեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ գիշեր ստացանք Էջմիածնից հետևեալ հեռագիրը. «Երէկ, սեպտեմբերի 14-ին, տեղի ունեցաւ միւռոնօրհնութիւնը:»

—

Մեր արած նկատողութեանը միացան և տեղական ուրիշ լրագիրներ: Ընդհանուր զարմանք է պատճառում այն յայտարարութիւնը, թէ օգոստոս ամսվայ ընթացքում գաղթականների կողմից ոչ մի դիմումն չեղաւ, և այդ պատճառով կառավարչապետի դիւանատանը հաւաքված աւելի քան 40 հազար րուբլուց ոչինչ չէ ծախսվել: Դա մի մեծ թիւրիմացութիւն է: Գաղթականները ամեն րոպէ և ամեն տեղ կարօտ են օգնութեան:

—

Մեր ինտելիգենցիայի համակրելի անդամներից մէկը, երիտասարդ բնագէտ Վալերիան Լունկևիչ, որը յայտնի է մեր հասարակութեան իր ժողովրդական բնագիտական աշխատութիւններով, այս օրերս Թիֆլիսից տեղափոխվեց Մոսկվա, ուր նա մտադիր է նուիրվել գրական զբաղմունքների:

—

Մենք հաղորդեցինք մի քանի անձանց անուններ, որոնց մասին խօսում են իբրև Թիֆլիսի քաղաքագլխի թեկնածուների: Այդ անուններն էին՝ կոնստանդին Ալիխանով, կոնստանդին Բէյտեր, Գէորգ Եւանգուլով, Լևոն Մղերով: Բացի դրանից ձայնաւորների շրջանում խօսում են և հետևեալ անձանց մասին՝ Օզօչինին, Միքայէլ Թամամշեան, Օստրօգորսկի: Այդ անձերից մեծ մասը, ինչպէս Բէյտեր, Օզօչինին, Թամամշեան հրաժարվում են քուէարկվելուց, իսկ մի երկուսը, ինչպէս Եւանգուլով, չանս չունեն ընտրվելու: Հաւանական թեկնածուներ մնում են առ այժմ Ալիխանով և Մղերով:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Շուշու գաւառապետ Իշխան Աբխազի հրաժարական է տուել իր պաշտօնից:

—

Շուտով պէտք է հաստատվի մի պաշտօնական համառուսական ընկերութիւն՝ «Կապոյտ խաչի ընկերութիւն» անունով, որի նպատակը պէտք է լինի հրդեհաշէջ գործիչների փոխադարձ օգնութիւնը: Այդ ընկերութեան կանոնադրութեան ծրագիրը արդէն մշակված է ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ և հաստատվել է պետական խորհրդի կողմից:

—

Սեպտեմբերի 12-ին, Միջին փողոցում, Սարգսեանի խանութում տեղի ունեցաւ սպանութիւն: Մի երիտասարդ՝ Ալէքսիս Վարդանեան ազգանունով, մտնելով խանութը՝ խօսակցութիւն է սկսում իր ազգական Միքայէլ Վարդանեանի հետ, որ ծառայում է այնտեղ, պահանջելով որ նա յետ չը կանգնի իր խօսքից և ամուսնանայ այն օրիորդի հետ, որին վաղուց խօսք է տուել: Օրիորդը Ալէքսիս Վարդանեանի մօտիկ ազգականն է: Խօսակցութիւնը սուր կերպարանք է ընդունում, և Ա. Վարդանեան դաշոյնը հանելով մահացու վէրք է հասցնում Միքայէլ Վարդանեանին: Կարճ ժամանակից յետոյ վիրաւորվածը մեռաւ: Սպանողը կալանաւորված է:

—

ՕԴԷՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Մի ամիս առաջ այստեղի փոքրաթիւ հայ ուսանողներից մէկը՝ ակկերմանցի Անդրէաս Պապովեան, որ այս տարի էր աւարտել համալսարանի իրաւաբանական բաժինը և մասնաւոր դասերով էր պարապում, իր երկու աշակերտների հետ գնալով ծովը լողանալու, զոհ է գնում Սև ծովի ալիքներին: Թշուառ երիտասարդի դիակը գտնվում է 3 օրից յետոյ և թաղվում: Սեպտեմբերի 7-ին ռուս ուսանողները, յարգելով իրանց անբաղդ ընկերոջ յիշատակը, հոգեհանգիստ կատարել տուին հայոց եկեղեցում: Հոգեհանգստից յետոյ ուսանողները խմբով գնացին գերեզմանատուն և հանգուցեալի շիրիմի վրա թարմ ծաղիկներից մի պսակ դրին: Այստեղ ռուս ուսանողներից մէկը ճառ խօսեց»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐԵՐ Կ. ՊՕԼՍԻՑ

Կ. Պօլսից հեռագրում են «Daily News» լրագրին սեպտեմբերի 10-ից. «Սուլթանը հրամայեց կազմել մի ճանապարհորդող յանձնաժողով, բաղկացած 6 անդամներից, որոնցից երկուսը պէտք է լինեն մահմէտական, երկուսը հայ լուսաւորչական, մէկը կաթօլիկ և մէկը յունադաւան, և պարտաւորութիւն դրեց նրանց վրա այցելել հայկական այն վիլայէթները, որոնք վնասվել են վերջին խառնակութիւնների ժամանակ: Յանձնաժողովը արտօնված է փող հանգանակել վերջին խառնակութիւնների ժամանակ աւերված հայ դպրոցները, եկեղեցիները և վանքերը վերաշինելու, ինչպէս և որբանոցներ հաստատելու համար: Յանձնաժողովը պէտք է անմիջապէս ճանապարհ ընկնի և սկսի իր աշխատութիւնները դեռ ձմեռը չը հասած»:

—

Կ. Պօլսից հեռագրում են Լոնդոն. «Հայոց պատրիարքարանի ուղերձը, որով շնորհակալութիւն է յայտնվում սուլթանին հայ համայնքին ցոյց տըւած ողորմութեան համար, վերջին ամբոխային պայթիւնների առիթով, և յոյս է յայտնում, որ այդ ողորմութիւնը կը շարունակվի այսուհետև ևս,—ներկայացվել է սուլթանին Արթին փաշայի միջոցով: Պատրիարքը պատրաստում է մի նոր շրջաբերական, որով խիստ դատապարտում է ամբոխային փորձերի հեղինակներին: Բուլղարական կառավարութիւնը համաձայնվել է լուծել Վառնայի հայկական կօմիտէտը»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանում հասարակաց կարծիքը շատ սուր կերպով ընդունեց հաշտութեան կնքման լուրը: Աթէնքում ասում են, որ դաշնագիրը խմբագրված է այնպէս, ինչպէս կարող էր հաճոյ լինել միայն Գերմանիային: Ֆինանսական միջազգային կօնտրօլը համարվում է մի ծանր բեռն: Մինիստրներից մէկը կասկած յայտնեց, որ դժուար թէ պարլամէնտը հաստատի դաշնագիրը: Մի ուրիշ մինիստր յայտնեց, որ Թեսալիան թողնելու պայմանները շատ նուաստացուցիչ են Յունաստանի համար և յունաց ազգը դեռ շատ փորձանքների պէտք է ենթարկվի: Դելիանիսի օրգան «Proia» լրագիրը ասում է. «Յունաց պարլամէնտը—ինքն իր տէրն է: Նա չը գիտէ հաշտութեան պայմանները. նա չէ քննել այդ պայմանները և հաւանութիւն չէ տուել: Նա միայն ձեռնհաս է դատել այդ հարցը և յունաց ազգը կանի միայն այն, ինչ որ կը վճռեն նրա օրինաւոր ներկայացուցիչները»:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Բարֆրուշ, սեպտեմբերի 3-ին

Բարֆրուշը Պարսկաստանի վաճառաշահ նահանգներից մէկի, Մազանդարանի կենտրոնն է, դրա համար էլ վաղուց գրաւել է դէպի իրան հայ վաճառականների ուշադրութիւնը: Սկզբում այստեղ պարսիկները հայերին ընդունել են շատ յարգանքով, որովհետև հայերը միակ փողատէր վաճառականներն են եղել նրանց մէջ: Բայց երբ հետզհետէ եկւոր պարսիկ վաճառականները շատացել են, սկսել են դէպի հայերը նախանձ սերմեր ցանել ժողովրդի սրտի մէջ: Նախանձը փոխվել է ատելութեան այն ժամանակ, երբ հայերից երկուսը միմեանց կից շինել են երկու քարվանսարա, սարքել են երկու բամբակ մաքրող մեքենայ: Պարսիկ քարվանսարատէրերը, մանաւանդ նրանցից մի սէյիդ, փնտռում էին մի ամենաչնչին առիթ, որպէս զի հայերի գլխին մի օյին սարքեն: Ասած է, փնտռողը կը գտնի և իսկապէս մեր խռովարարները գտան առիթը:

Քարվանսարատէր հայերից մէկի գործակատարը կանխիկ շաքար է վաճառում մի պարսիկ վաճառականի, պարսիկ միջնորդի միջոցով. շաքարը յանձնելուց երեք թէ չորս օր յետոյ, օգոստոսի 26-ին, շաքար գնող վաճառականից պահանջում է փողը, որը պատասխանում է, թէ ինքը մի ամիս ժամանակով է գնել շաքարը: Բայց երբ հայը պնդում է, թէ կանխիկ է ծախել, նա ասում է՝ ես քեզ չեմ ճանաչում և քեզանից ապրանք չեմ առել: Պարոնը իսկոյն կանչում է միջնորդին և նրանից պահանջում, որ գնայ փողը ստանայ բերի. միջնորդն էլ պատասխանում է, թէ շաքարը գնված է մի ամիս ժամանակով: Խաբված հայն իրան զսպել չը կարողանալով՝ նախ վռնդում է միջնորդին, և ապա նրան կանչելով, ասում է՝ «մօտս կը մնաս մինչև փողը կը բերես»: Այդ միջոցին քարվանսարայում գտնվող մի Թուրք վաճառական և հայերը նրան խորհուրդ են տալիս, որ թողնի միջնորդին գնալ փողը բերել. նա թողնում է, բայց միջնորդը, փոխանակ գործին գնալու, հէր է գնում մի հաջիի մօտ, ուտում, խմում և քէֆեր անում: Երեկոյեան վերև յիշած քարվանսարատէր սէյիդը, միջնորդներից մի քանիսի հետ, հաւաքվում են նրա մօտ և խորհուրդ տալիս, որ նա իրան հիւանդ ձևացնի: Եւ միւս օրը մի քանի ուրիշ սէյիդների և մօլլաների հետ միասին, քսում են նրա մարմինը զանազան դեղեր, տեղ-տեղ կարմրացնում, կապտացնում և պառկեցնելով նաժի վրա՝ ամբողջ քաղաքը պտտեցնում են ու լուրեր տարածում, թէ հայն այնքան ծեծել է մուսուլմանին, որ նա հոգեվարք է և շուտով կը մեռնի: Այսպիսով սկսում են գրգռել ժողովուրդը հայերի դէմ: Մինչև անգամ մօլլաներից մէկը նրա ծեծվելը գնահատում է 2,500 թումանի, հաւաքում է շուրջը փողոցային սրիկաներ և ձրիակեր դատարկապորտներ և հրամայում է ույժ գործ դնելով ստանալ այդ փողը, քանդել հայերի քարվանսարաները, և հայերին կամ կոտորել, կամ Բարֆրուշից վերջնականապէս վռնդել: Այդ բանին համաձայն չեն լինում մուշտայիդը և մի քանի մօլլաներ: Չը նայելով դրան, օգոստոսի 28-ին, ժողովրդին գրգռող մօլլաները և սէյիդները հաւաքում են իրանց շուրջը ահագին բազմութիւն և գալիս են քաղաքապետի մօտ: Այդտեղից լուր են ուղարկում հայերին, թէ պէտք է վճարել վճռված տուգանքը և մինչև երեկոյ հեռանալ Բարֆրուշից, թէ չէ այս րոպէիս կը յարձակվեն, կը քանդեն քարվանսարաները և հայերին էլ կը կոտորեն: Հայերն իսկոյն դիմեցին ռուսաց դեսպանի գործակալին, որ մի 20—22 տարեկան պարսիկ պատանի է: Երբ նա եկաւ հայերի մօտ, քաղաքապետը մարդ ուղարկեց, որը գալով հրամայաբար ասեց նրան. «Ինչ ես նստել. ժողովուրդը և մօլլաները հաւաքվել են և պահանջում են վճարել տուգանքը և հեռանալ հէնց այսօր. վեր կաց և եկ պատասխանիր, թէ չէ ուշ կը լինի, և մեզանից ոչ ոք վտանգի առաջն առնել չէ կարող»: Գործակալը գնաց քաղաքապետի մօտ, իսկ հայերը, կոտորածից երկիւղ կրելով, թողեցին քարվանսարան և գնացին հեռագրատուն:—Պարսկաստանում կան հիմնարկութիւններ, որոնք բ ե ս տ են կոչվում: Բեստ մտնող փախստականը, որքան էլ մեղաւոր լինի, անձեռնմխելի է մնում:—Պետական հիմնարկութիւններից միայն հեռագրատունն է, որ բ ե ս տ է հաշւում: Հէնց այդ պատճառով էլ հայերն իրանց փրկութիւնը այդտեղ էին որոնում: Անվտանգ հեռագրատուն հասնելուց յետոյ, հայերը մարդ ուղարկեցին դեսպանի գործակալի ետևից, որ գայ և իրանց կողմից հեռագրով դեսպանից օգնութիւն խնդրի: Այդ բանն իմանալով՝ պարսիկները սկսում են երկիւղ կրել և իսկոյն սէյիդներից երկուսին ուղարկում են, որ չը թողնեն հեռագրել դեսպանին: Գալիս են սէյիդները և հայերին այդտեղ գնալու համար նախատելով, պարսկական կեղծութեամբ շողոքորթում և ասում են, թէ մենք ձեզանից ոչ ոքի հետ գործ չունենք, մենք միայն պահանջել ենք, որ մուսուլմանին ծեծող հայը հեռանայ այստեղից, այժմ այդ պահանջն էլ թողնում ենք: Ապա խնդրեցին, որ չը հեռագրեն, խոստանալով որ գործը հաշտութեամբ կը վերջացնեն և հայերին կերաշխաւորեն վտանգից ազատ լինելու համար: Հայերը չէին համաձայնվում, բայց գործակալը միջնորդելով՝ համոզեց հաշտութեամբ վերջացնել: Երեկոյեան հայերից երեք հոգի գործակալի հետ գնացին քաղաքապետի մօտ: Այդտեղ որոշվում է, որ քաղաքապետը ինքը գնայ և հայերի ապահովութեան համար երաշխաւորելով՝ նրանց բերի քարվանսարաները: Այդպէս էլ արեցին և, ի հարկէ, քաղաքապետը ստացաւ իր նեղութեան վարձը:

Այսպիսով գործը քնեց, բայց ատելութեան ձայնը մնաց ժողովրդի սրտում: Մի չնչին դէպք, և ահա անպատիժ մնացած մօլլաները և սէյիդները կրկին ոտքի կը կանգնեն, կայծը կը բորբոքվի և այն ժամանակ էլի վայ հայերին: Ասում են գործակալը հեռագրով զեկուցել է դեսպանին: Երանի թէ ճշմարիտ լինէր:

Հ. Ջօր-Քէչիշեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պօլսից «Journal des Debats» լրագրին հաղորդում են, որ ֆրանսիական դեսպան Կամբօն ունկնդրութիւն ունէր սուլթանի մօտ սէ-

լամլէքից յետոյ և այս շաբաթ և եթ պէտք է արձակուրդով հեռանայ Կ. Պոլսից, ինչպէս և իտալական դեսպանը. ռուսաց դեսպանը ճանապարհ է ընկնելու սեպտեմբերի 27-ին:

—Սֆակիօտները բազմաթիւ ստորագրութիւններով ծածկված մի յայտագիր ուղարկեցին ծովակալներին, որի մէջ յայտարարվում է, թէ Սֆակիա շրջանը անպայման ինքնավարութիւն է ընդունում: Նոյնպիսի յայտարարութիւններ տեղի ունեցան կղզու զանազան անկիւններում կայացած ժողովներում:

—Ունգարական շօվինիզմը նորից հրապարակ է դուրս եկել: Գերմանիայի Վիլհելմ կայսրը, ինչպէս յայտնի է, այցելեց այս օրերս Բուդապեշտ: Ունգարացիները քաղաքական մեծ նշանակութիւն են տալիս այդ այցելութեան: «Գերմանական կայսրի այցելութիւնը, ասում են ունգարական լրագիրները, ապացուցանում է Ունգարիայի պետական անկախութիւնը. մեր ազգը գնահատում է այդ և առա ինչով է բացատրում այն ոգևորութիւնը, որ այժմ տիրում է Բուդապեշտում: Մենք համարում ենք այս դէպքը ազգային հրճուանք և ցանկանում ենք, որ նա որքան կարելի է հոյակապ լինի»: Սակայն ունգարական արիստօկրատների մէջ կան այնպիսինները, որոնք ըստ երևոյթին, այդ կարծիքի չեն, որովհետև Վիլհելմ կայսրի պատուին տրված հացկերոյթի համար հրաւէրներ էին ուղարկած 130 մագնատների, բայց նրանցից 60-ը պատճառաբանված մերժում էին ուղարկել:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսում, Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւնում, կայ մանրուքների մի խանութ, որի ճակատին վրացերէն և ռուսերէն տառերով գրված է՝ «Շուամավալի» (միջնորդ): Դա բացվել է այս տարի, բայց արդէն մի ամբողջ գրականութիւն ունի, ներբողական գրականութիւն: Երկար ժամանակ այդ ներբողները տպվում էին նորացած «Кавказъ» լրագրի մէջ, իսկ այժմ պատւաւոր տեղ գրաւեցին «Новое Время»-ի լայնատարած էջերում:— Առիթը, կը հարցնի ընթերցողը:—Ահա առիթը: Կան, յայտնի բան է, շատ մարդիկ, որոնք հայրենասիրական պարտք են համարում խորովել այն մտքից, որ հայերը Կովկասում ապրուստ ունեն: Նոյն իսկ Թիֆլիսի «բախկալները», կանաչի ծախողները հայեր են, ինչպէս չը տրաքվել, ինչպէս ամենախիստ միջոցներ ձեռք չառնել, որ դրանք անմիջապէս դառնան, չը տրկացնեն բոլոր գեղեցիկ ազգութիւնները, որոնք կատարեալ նահատակներ են հայերի ձեռքին:—Եւ ահա գտնվել է փրկութեան միջոցը. դրա անունը «Շուամավալի» է:—«Новое Время»-ի թղթակիցը, որ ամենապատրաստակամ վայնասուն է բարձրացրել այն տնտեսական տիրութեան համար, որ ստեղծել են հայերը Կովկասում, խորհուրդ է տալիս «ում անկն է», որ պահպանեն «Շուամավալիի» պէս խանութները: Ահա թէ որտեղ հասան վրացիների սրտացաւ խնամակալները:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԶԱԳՐԷԲ, 12 սեպտեմբերի: Անճիլակում, որի [illegible]

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 սեպտեմբերի: [illegible]

ԲԵՌԼԻՆ, 13 սեպտեմբերի: [illegible]

ԼՈՆԴՈՆ, 13 սեպտեմբերի: Կ. Պոլսից «Times» լրագրին հեռագրում են. [illegible] 6000 զինուորներ, 4000 [illegible]

Կ. ՊՈԼԻՍ, 13 սեպտեմբերի: [illegible]

ԶԱԳՐԷԲ, 13 սեպտեմբերի: Մի քանի [illegible]

Կ. ՊՈԼԻՍ, 13 սեպտեմբերի: [illegible]

ունկնդրութիւն է նշանակված Նէլիդօվի համար, որի պատւին ճաշ կը տրվի:

ԲԱԹՈՒՄ, 14 սեպտեմբերի: Սեպտեմբերի 12-ին, երեկոյեան, Մեծ իշխան Աղէքսանդր Միխայլօվիչ և Մեծ իշխանուհի Կսէնիա Աղէքսանդրօվնա ժամանեցին Բաթում անգլիականերկաթուղու գնացքով և անցան զինուորական «Էրէկլիկ» շոգենաւը, որը ճանապարհ ընկաւ դէպի Սուխում:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 14 սեպտեմբերի: Աւստրիական դեսպան Կալիցէ կարճատև արձակուրդով հեռանում է Կ. Պոլսից:

Օսմանեան բանկի մի խումբ, Սօլսբէրիի համաձայնութեամբ, յունական փոխառութեան համար երկու կամ երեք պետութիւնների երաշխաւորութիւն է պահանջում, որովհետև դրանով կը թեթևանայ փոխառութեան համար փող ձեռք բերելու հնարաւորութիւնը: Այդ ծրագիրը հաւանութիւն է գտնում Իլդիզ-Քիօսկում:

ՎԻԵՆՆԱ, 14 սեպտեմբերի: Մինիստր-նախագահ Բադէնիի և գերմանական ազգային կուսակցութեան պատգամաւոր Վօլֆի մէջ տեղի ունեցաւ մենամարտութիւն ատրճանակներով, որի ժամանակ Բադէնիի աջ ձեռքը վիրաւորվեց: Մենամարտի պատճառը այն էր, որ Վօլֆ, նիստի ժամանակ, վիրաւորական խօսքեր էր ասել Բադէնիին:

ՊԱՆՋՕՐԱ, 14 սեպտեմբերի: Գեներալ Ջէֆէրրիս անցեալ օրը քանդեց մի քանի ամրութիւններ. երէկ քանդեց Ցանգի քաղաքը: Թշնամին բարձրութիւններից էր նայում այդ աւերմունքի վրա:

ԼՕՆԴՕՆ, 14 սեպտեմբերի: Խալիֆը մի ամրացած բանակ է կազմում Աբերուրմանի մօտ, ուր կենտրոնացնում է իր ոյժերը, թւով 35,000 մարդ:

ՍԻՄԼԱ, 14 սեպտեմբերի: Անգլիացիների յաղթութիւնը կատարելապէս խախտեց գաղդեան մօլլայի ոյժերը: Մօլլան փախաւ դէպի արևմուտք, երևի, Նկզրախար:

ՍԻՄԼԱ, 14 սեպտեմբերի: Բրիտանական իշխանութիւնները հաղորդեցին անգլիացիներին աֆղանական էմիրի նամակը, որի մէջ նա նախազգուշացնում է հպատակներին չը մասնակցել ապստամբութեանը:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ
Սեպտեմբերի 12-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	.	93 ր. 75 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ —	.	45 » $77^1/_2$ »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ —	.	37 » $17^1/_2$ »
Ոսկի — — —	.	— » — »
Մաքսային կուպօններ —	.	149 » — »
Բօրսային զեկօնտ —	.	5 » $6^1/_2$% »
4% պետական րէնտա	.	$98^5/_8$ » — »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	.	286 » — »
— — երկրորդ —	.	$246^1/_2$ » — »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	.	$204^1/_4$ » — »
5% պետական երկաթուղ. րէնտա.	.	— » — »
4% ներքին փոխառութեան .	.	$98^3/_8$ » — »
$4^1/_2$% գրաւ.թղթ.ազն.կալ. բանկի	.	$100^3/_8$ » — »
Ազն. կալ. պետ. բանկի խաղարկ.	.	— » — »
$4^1/_2$% Վլադիկ. գիւղ. հող. բանկի	.	$101^1/_8$ » — »
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.	.	— » — »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաներ	.	$101^1/_2$ » — »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	.	$101^1/_8$ » — »
Օդէսայի — —	.	$100^5/_8$ » — »
Թիֆլիսի — —	.	$99^1/_8$ » — »
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% —	.	— » — »
5% — — —	.	— » — »
Քութայիսի 6% — —	.	— » — »
5% — — —	.	— » — »

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի
այգեգործական դպրոցում
ընդունելութեան ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ տեղի կունենան հոկտեմբերի 15-ին և 16-ին: Խնդիրները կընդունվեն մինչև հոկտեմբերի 12:
(№ 108) 1—3

Հարկաւոր է ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒՀԻ հայ ընտանիքում, 5 երեխայի համար, որը հիմնովին գիտենար հայոց լեզուն և ուսումը աւարտած լինէր ռուսաց միջնակարգ դպրոցում: Ռոճիկ 250 րուբլի տարեկան, բացի հագուստից՝ ամէն ինչ պատրաստ: Դիմել ПЯТИГОРСКЪ, В. Н. Сеферьянцу. (№ 108) 1—3

ПРОДАЕТСЯ ЗА **100** *РУБ.*
новая **ДАМСКАЯ ШУБА** на бобровомъ воротникѣ и мѣховой подкладкѣ. Норашенская ул. противъ Норашенской церкви, домъ Меликъ-Нубарова. (5 уч.). (№ 107) 2—3

ԲԺԻՇԿ ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ,
վերադարձած լինելով Մօսկվայի միջազգային բժշկական ժողովից, վերսկսել է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ առաջվայ ժամերին. Գօլօվինսկիյ պրօսպեկտ, № 28, տ. Աղամօվի:
(№ 102) 5—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԿՐԵԴԻՏԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
վարչութիւնը սրանով յայտնում է ի գիտութիւն բոլորի, որ ընկերութիւնը, կառավարութեան թոյլտուութեամբ, անկախ 14 և 25 տարվայ փոխառութիւնից, տալիս է փոխառութիւն և 36 տարի 4 ամսով, վերցնելով ընդամենը միայն $6^1/_2$% տոկոս, փոխառութեան սկզբնական գումարից:
(№ 108) 1—5

Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ
„ԾՈՅԻ" „ՊԱՏԻ" և ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ 1898 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
շուտով լոյս կը տեսնեն: Ցանկացողները՝ այժմեանից յայտնելու են, որպէս զի պատուէրները ժամանակին կատարվեն: Իսկ տպագրվելի յայտարարութիւնները թող շտապեն շուտ հասցնելու:
3—13 (և. հ.) (№ 105) Հասցէն՝ ԹԻՖԼԻՍ, Մակար Ջմշկեան

Բ Ա Գ Ո Ւ
Ուսումնարան Ա. Բաբայեանի
Ընդունվում են երեխաներ գիմնազիայի, րէալական և այլ դպրոցների համար պատրաստելու:
Հասցէն՝ Старо-почтовая փողոց, տուն Հաջի-Նէյմաթի: (№ 94) 9—15

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ եւ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԵԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մանելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 17/29 սեպտեմբերի ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ շոգենաւը, նաւապետ ՇԷԼՏ: Եւ այդպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ճաշից յետոյ:

Հինգշաբթի, սեպտեմբերի 18/30-ին Բաթումից կը մեկնի ԼԱԳՕԼ շոգենաւը, նաւապետ ՐՕՋԷ, մանելով Կ. Պոլիս, Մարսէլ և Անտվերպէն, և ի միջի այլոց կընդունի ապրանքներ հիւսիսային եւրոպական նաւահանգիստների համար:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են ամբողջականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նարեբէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարխէնդաննանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլզարեանին, Կոլիւբեանինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշէնրօդերին: (№ 76) 6—20

ԴՊՐՈՑ-ՊԱՆՍԻՕՆ
ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ.
(Սօլօլակ, Սաղօվայա փող., տուն № 46, Տէր-Մելքսէթօվի)
Մանուկների ընդունելութիւնը օգոստոսի 20-ից: Ուսումը կը սկսվի սեպտեմբերի 1-ից
(№ 97) 5—10

ԿՏԱՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
(Բամբակի մանուածքի)

ԺԱՌԱՆԳՈՒՀԻՆԵՐԻ Յ. ՉԻԹԱԽԵԱՆԻ
(Հիմնված է 1869 թ.)
ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

ԿՏԱՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ 15—30 ՎԵՐՇՕԿ ԼԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՏԱՒ I ՏԵՍԱԿԻ 15—30 » »
ԿՏԱՒ ՀԱՍՏ » 12—30 » » (մանուար պատուէրներով)

ԹԵԼ ԿԾԻԿՆԵՐՈՎ
ԹՈԿ ԲԱՄԲԱԿԻ ԹԵԼԻՑ ¼"—3" ՀԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ
ԹԵԼԻ ԾԱՅՐԵՐ (пакля) ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ՄԱՔՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ (вата) I ՏԵՍԱԿԻ
ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ II »
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ I ՍՈՍԻՆՁՈՎ (մանուար պատուէրներով)
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ II » ՆՇՇՏՈՎ

Առաջարկում ենք պ.պ. վաճառականներին և գործածողներին ուշադրութիւն դարձնել մեր գործարանում պատրաստված կտաւի ամրութեան և ներկեր ընդունելու յատկութեան վրա և չը շփոթել Ռուսաստանից եկած կտաւների հետ:

Կտաւի նմուշները և պրէյսկուրանտները ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման ձրիաբար:
Հասցէն՝ Тифлисъ, главная контора фабрики. Уголъ Нагорной и Сергіевской ул. собс. д. телефонъ конторы 266, а фабрики 24. (շ. և.) (№ 78) 18—50

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
ՏԱՍՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Աւանդվելի առարկայք սրանք են՝ 1) Առևտրական գիտութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր փրիդօնօվի տանը, № 9, Սերգիևսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.
(և. շ.) (№ 76) 16—25

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 15 Сентября 1897 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.